

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У РОБОТУ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE APPROACHES IN THE WORK OF PSYCHOLOGICAL SERVICE SPECIALISTS OF THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

Флярковська О. В.

Кандидат педагогічних наук,
начальник відділу психологічного супроводу та соціально-педагогічної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-9461-4035

Мельничук В. О.

Доктор філософії,
завідувач сектору соціально-педагогічної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-0144-8654

Лященко Т. В.

Методист вищої категорії відділу психологічного
супроводу та соціально-педагогічної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-4716-2632

Oliha Flyarkovska

Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Psychological Support and Socio-Pedagogical Work,
State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernization»,
Kyiv, Ukraine

Viktoria Melnychuk

Doctor of Philosophy,
Head of the Sector of Socio-Pedagogical Work,
State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernization»,
Kyiv, Ukraine

Tetyana Lyashchenko

Methodist of the Highest Category,
of the Department of Psychological Support and Socio-Pedagogical Work,
State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernization»,
Kyiv, Ukraine

У статті розглянуто питання удосконалення психологічної служби у системі освіти України. Визначено психологічну службу як необхідний компонент системи освіти, що забезпечує розвиток особистісного, інтелектуального та професійного потенціалу суспільства. Розглянуто основні засади роботи психологічної служби системи освіти України. За результатами аналізу цієї роботи, акцентовано увагу на тому, що фахівці психологічної служби мають у свій робочий час більше приділяти уваги практичній роботі із здобувачами освіти, а не заповненню документації. Представлено результати діяльності фахівців психологічної служби щодо окреслених вище питань. Обґрунтовано важливість введення єдиної електронної системи звітності у діяльність фахівців психологічної служби. Здійснено аналіз основних форм методичного супроводу працівників психологічної служби, що сприяють формуванню професійних навичок, обміну досвідом, теоретичному і практичному підвищенню кваліфікації практичних психологів та соціальних педагогів. Під-

креслено роль інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують ефективну роботу психологічної служби системи освіти України. Запропоновано шляхи розвитку і вдосконалення системи психологічної служби через впровадження єдиної електронної системи звітності (ЄЕСЗ). Охарактеризовано особливості зазначеної системи, що полягає у її багатофункціональності. Доведено ефективність єдиної електронної бази для фахівців психологічної служби для удосконалення та полегшення процесу збору і обробки даних, що забезпечить своєчасний доступ до використання різноманітної інформації для здійснення ефективної управлінської діяльності та прийняття якісних стратегічних рішень, пов'язаних з людським капіталом.

Ключові слова: єдина електронна система звітності; практичні психологи; соціальні педагоги; принципи; психологічна служба; психологічний супровід; освітні втрати.

The article examines the issue of improving the psychological service in the education system of Ukraine. Psychological service is defined as a necessary component of the education system, which ensures the development of the personal, intellectual and professional potential of society. The main principles of the work of the psychological service of the education system of Ukraine are considered. According to the results of the analysis of this work, attention is focused on the fact that specialists of the psychological service should pay more attention to practical work with education seekers during their working hours, and not to filling out documentation. The results of a survey of psychological service specialists regarding the issues outlined above are presented. The importance of introducing a single electronic reporting system into the activities of psychological service specialists is substantiated. An analysis of the main forms of methodical support of psychological service workers, which contribute to the formation of professional skills, exchange of experience, theoretical and practical improvement of the qualifications of practical psychologists and social pedagogues, was carried out. The role of information and communication technologies, which ensure the effective operation of the psychological service in the education system of Ukraine, is emphasized. Ways of development and improvement of the psychological service system through the introduction of a unified electronic reporting system are proposed. The peculiarity of the specified system, which consists in its multifunctionality, is characterized. The effectiveness of a single electronic database for psychological service specialists has been proven to improve and facilitate the process of data collection and processing, which will provide timely access to the use of various information for effective management activities and making high-quality strategic decisions related to human capital

Key words: unified electronic reporting system; practical psychologists; social pedagogues; principles; psychological service; psychological support; educational losses.

ВСТУП

Актуальність психологічного супроводу в освітньому процесі визначається суспільними вимогами, що виникають, актуальними стратегічними змінами розвитку української освіти та світовими тенденціями. Працівники психологічної служби, забезпечуючи психологічну складову організації освітнього середовища, створюють умови для освітньої системи, що сприяють розвитку особистості кожної дитини, збереженню здоров'я та формуванню готовності до самостійного життя.

Війна внесла великі негативні зміни у життя українських дітей. Значна кількість українських батьків зазначають, що їхні діти демонструють якісь симптоми травматизації психіки. Найчастішим симптомом вони називають так звані «емоційні гойдалки», зазначаючи, що у їх дітей настрій швидко і без зовнішніх причин коливається від дуже гарного до надзвичайного поганого і навпаки. Також, батьки зазначають, що дуже часто їх дитина має порушення сну, а деякі батьки відзначають зменшення бажання у їх дітей спілкуватися, прояви нічних кошмарів та погіршення пам'яті. На підтвердження цього можемо розглянути і дані опитування Gradus Research, проведеного серед містян 18-64 років, які мають дітей віком до 18 років. У 57,3% дітей і підлітків виявлено симптоми емоційних чи поведінкових реакцій, реактивні (психогенні) розлади, іноді до ступеню психозу та ознаки порушення соціального функціонуван-

ня; у 26,4% та 10,1% підлітків та дітей виявлено посттравматичний стресовий розлад. Зазначене вище актуалізує питання психологічної підтримки учасників освітнього процесу.

Таким чином, пріоритетними напрямками роботи психологічної служби закладів освіти у 2024/2025 навчальному році має бути: підвищення рівня обізнаності педагогічних працівників щодо психологічної травми, посттравматичних стресових розладів; допомога педагогам у оволодінні практичними навичками щодо надання здобувачам освіти допомоги в умовах війни; сприяння відновленню емоційної стабільності в стресовій ситуації, розвитку психологічної стійкості учасників освітнього процесу.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Психологічна служба існує в багатьох країнах та охоплює всю систему освіти і виховання, має вікову історію. Питання діяльності психологічної служби у системі освіти розглядають багато вчених (О. Безпалько, І. Бех, Л. Бурлачук, О. Киричук, В. Киричук, В. Кремень, С. Максименко, В. Панок, А. Фурман, І. Цушко та інші).

Науковці Ш. Баратов, В. Бочелюк, В. Зарицька, Н. Лунченко, А. Обухівська, В. Острова, В. Панок, В. Чудакова, Л. Чупров, Ш. Шаріпов та ін. значну увагу приділяють використанню досвіду інших країн з питань функціонування психологічних служб у закладах освіти різних країн світу [1; 2; 5; 7].

Проведений аналіз дає право стверджувати, що незважаючи на значну кількість наукових ро-

біт, присвячених питанням діяльності психологічної служби у системі освіти, проблема організації діяльності психологічної служби у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану потребує подальшого дослідження.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз діяльності та підвищення ефективності функціонування психологічної служби у системі освіти України на основі даних отриманих через єдину електронну систему звітності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Задля досягнення поставленої мети було використано теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання: аналіз, систематизація, узагальнення та інтерпретація даних єдиної електронної системи звітності, яка є сучасним підходом у зборі інформації фахівцями психологічної служби.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для вдосконалення методичної роботи у психологічній службі системи освіти було запропоновано створення та упровадження єдиної електронної системи звітності (ЄЕСЗ), структуру методичної розробки (програми, методи-

ки). Методологія запропонованої програми дає можливість визначити і доказово обґрунтувати ефективність і результативність застосованих методів. Вона обумовлює застосування метатеоретичного підходу для розробки теорії прикладної психології.

«Прикладна психологія як теоретична основа діяльності психологічної служби. Коли мова йде про методичне забезпечення діяльності цілісної психологічної служби як єдиної скоординованої системи, різноманітні школи, концепції і напрями у психології виявляються малоефективними, оскільки не забезпечують єдності підходів, методик і методів психологічного практикування. В теоретичному «полі» психології різні теоретико-методологічні позиції часто є несумісними як на рівні категорійно-поняттєвого апарату, так і на рівні окремих методик» [6; 7; 9].

За даними, що надійшли з областей України у 2023/2024 навчальному році, чисельність фахівців психологічної служби становить 20 117 осіб, із них: практичних психологів – 13 035 осіб, соціальних педагогів – 6 995 осіб, методистів – 87 осіб (рис. 1).

Рис. 1. Чисельність фахівців психологічної служби

Джерело: складено авторами

Середня забезпеченість закладів освіти ставками працівників психологічної служби у 2023/2024

н. р. – 72%. З них практичними психологами – 76%, соціальними педагогами – 65% (рис. 2; рис. 3).

Рис. 2. Чисельність соціальних педагогів закладів освіти у 2023/2024 н. р.

Джерело: складено авторами

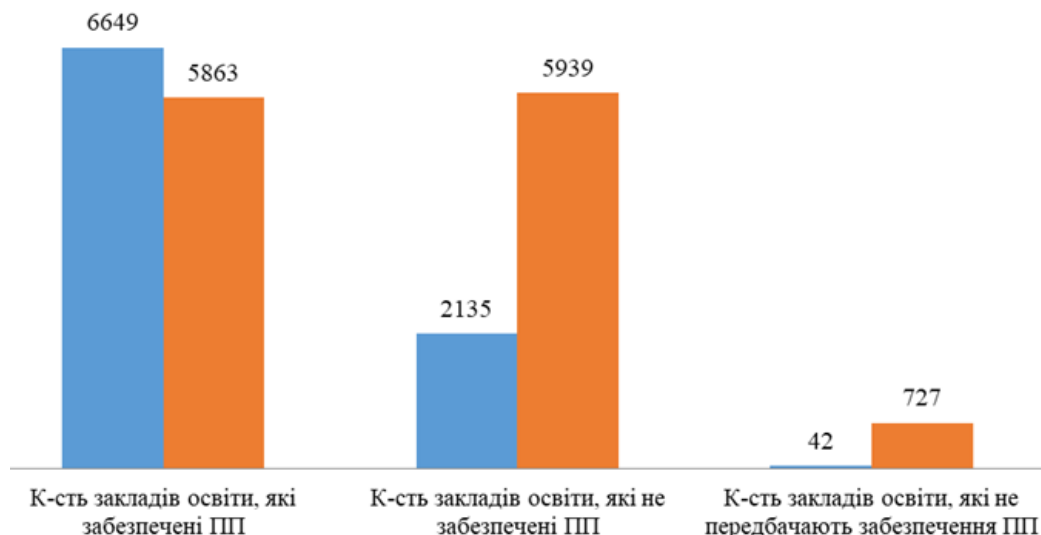

Рис. 3. Чисельність практичних психологів закладів освіти у 2023/2024 н. р.

Джерело: складено авторами

Забезпеченість кабінетами практичних психологів закладів освіти України загалом становить: окреме приміщення – 7248, суміщені – 4768, від-

сутній кабінет – 461, тимчасово відсутнє робоче місце (було зруйновано заклад освіти) – 557 (рис. 4).

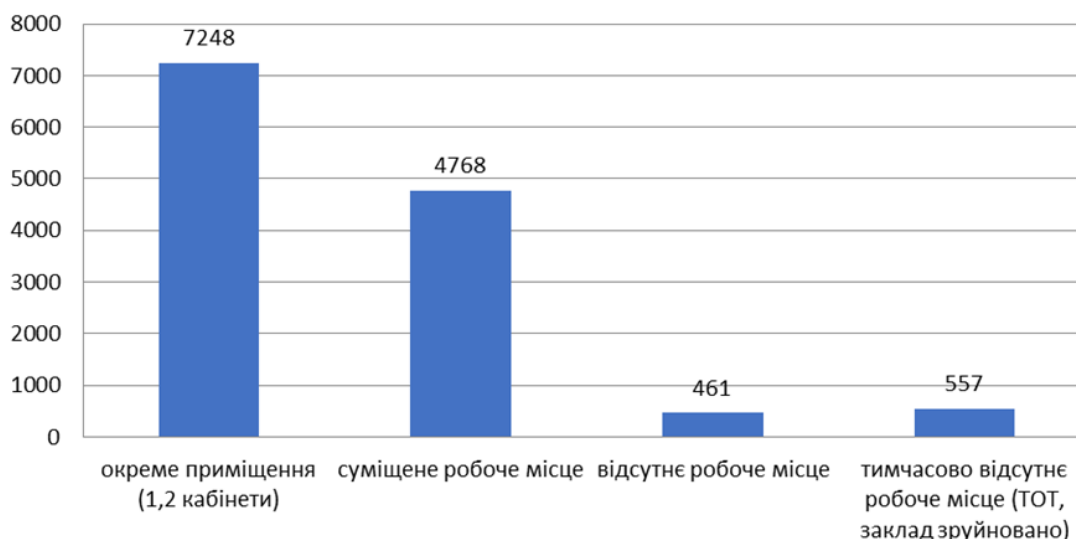

Рис. 4. Забезпеченість кабінетами практичних психологів у 2023/2024 н. р.

Джерело: складено авторами

Маємо зазначити, що показник забезпеченості кабінетами соціальних педагогів значно нижчий: окреме приміщення мають 2519, суміщені – 3782, відсутній кабінет – 308, тимчасово відсутнє робоче місце (було зруйновано заклад освіти) – 351 (рис. 5).

Оскільки відсутність окремого робочого місця практичного психолога та соціального педагога унеможливорює вирішення певних професійних завдань, стає нагальною потреба у створенні належних умов для роботи: забезпечення фахівців психологічної служби окремим робочим кабінетом.

Цінною є діяльність органів управління освітою щодо збільшення кількості практичних психологів і соціальних педагогів у закладах освіти, зокрема у Івано-Франківській, Луганській, Одеській, Сум-

ській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській областях, м. Київ (рис. 6).

Нажаль, велике скорочення відбулося у Житомирській, Запорізькій, Закарпатській областях (рис. 6).

Діяльність психологічної служби у системі освіти України здійснюється практичними психологами, соціальними педагогами, методистами та директорами (завідувачами) навчально-методичних кабінетів/центрів/лабораторій [8; 10].

За результатами дослідження, у 2023/2024 навчальному році загальна кількість звернень до працівників психологічної служби становила 5 612 328, з них: 1 919 937 звернень батьків здобувачів освіти, 1 709 847 звернень педагогічних працівників, 1 573 146 звернень здобувачів освіти та 409 398 звернень інших зацікавлених осіб.

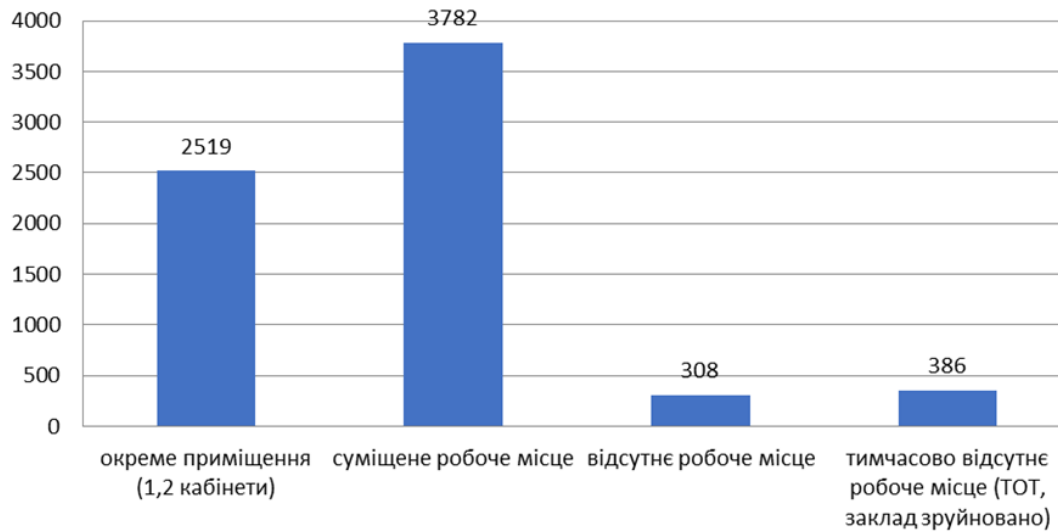

Рис. 5. Забезпеченість кабінетами соціальних педагогів у 2023/2024 н. р.

Джерело: складено авторами

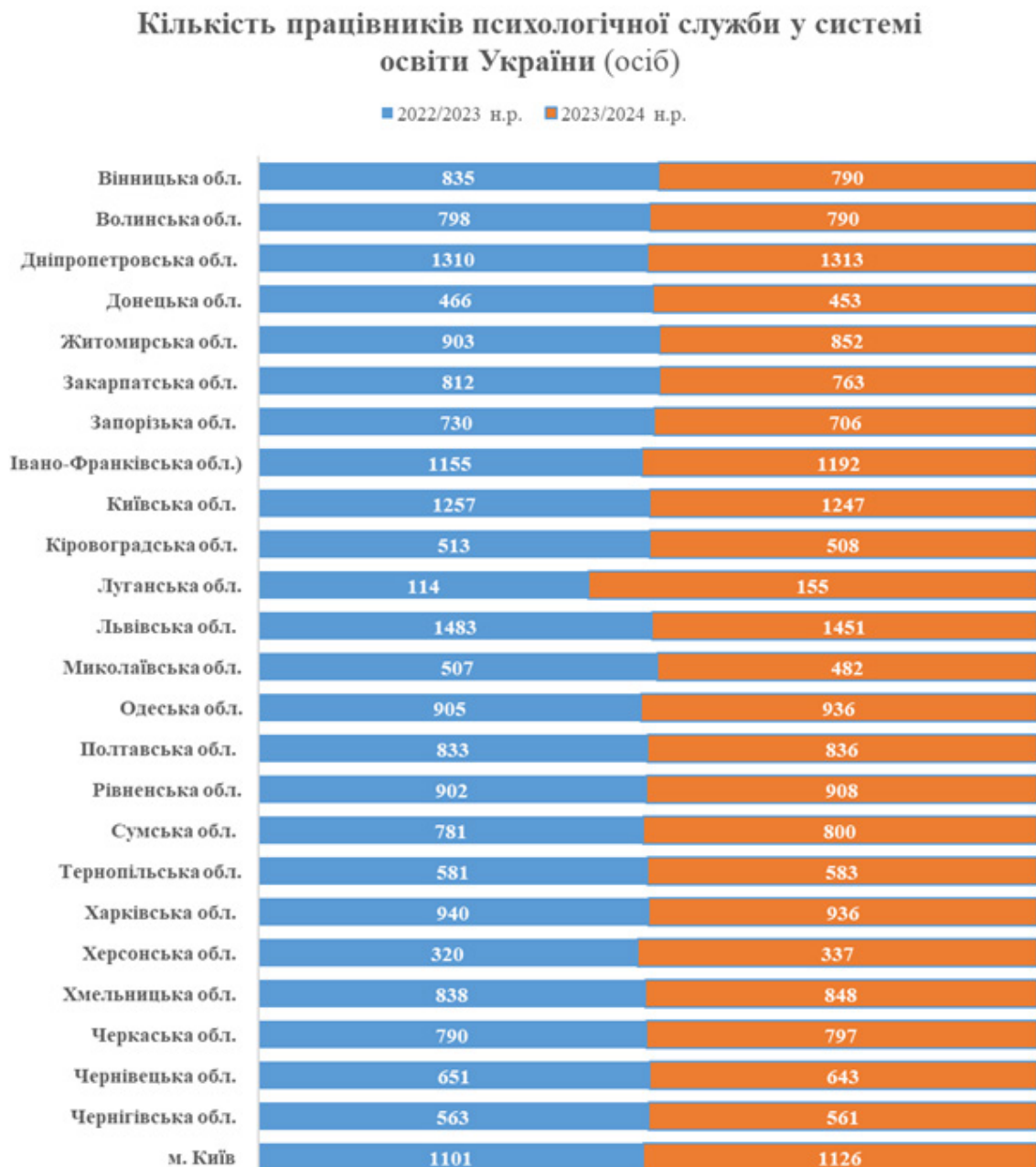

Рис. 6. Кількість працівників психологічної служби у 2023/2024 н. р.

Джерело: складено авторами

Враховуючи, що психічне здоров'я є однією з найбільших людських цінностей не лише з індивідуальної, але і з соціальної точки зору. Проблема здоров'я молоді – стратегічна проблема сучасного українського суспільства, вирішення якої зумовлює якісні характеристики розвитку країни, його інтелектуальний та духовний капітал. Важливими компонентами психічного здоров'я є усвідомлення потреби підтримання та зміцнення особистісних ресурсів психіки; отримання необхідних знань щодо профілактики емоційних та особистісних розладів; планування своєї життєдіяльності відповідно до принципів збереження та збагачення ресурсів психіки, самореалізації та самовдосконалення; застосування знань та умінь щодо збереження власного психічного благополуччя та цілеспрямованого обмеження чинників ризику його порушення. Становлення та розвиток культури психічного здоров'я реалізують за допомогою соціально-психологічної профілактики: системою заходів, спрямованих на охорону психічного здоров'я; попередження неблагополуччя у розвитку людини, групи, суспільства; створення психологічних умов, сприятливих для цього розвитку. Разом з тим, маємо зазначити, що кількість фахівців психологічної служби з кожним роком зменшується.

З початку 2020 року українська освіта зіткнулася з численними викликами: вимушеними перервами у навчанні, знищенням шкіл, відсутністю очного навчання та обмеженим доступом до нього, значними обмеженнями для реалізації дистанційного навчання, викликаними перебоями з електроенергією та інтернетом.

Державною службою якості освіти України у 2023/2024 навчальному році було проведено дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни.

Зважаючи на постійну загрозу безпеці учасників освітнього процесу, в першому півріччі 2023/2024 навчального року не вдалося відновити очне навчання у повному обсязі. Лише 53% закладів освіти працювали за очною, 19% – за дистанційною, 28% – за змішаною формою навчання. На сході та півдні України переважала дистанційна форма навчання, у центрі та на півночі – змішана, на заході – змішана форма навчання у містах та очна – у селах [3].

Значних змін у педагогічному складі закладів освіти у зв'язку з воєнними діями не відбулося. Педагогічне навантаження більшості вчителів (не менше 67%) в умовах війни не змінилося. Педагоги з-поміж тих, у кого навантаження зросло (близько 14%), передусім це пов'язують із запровадженням змішаного режиму роботи закладу освіти та необхідністю поєднувати офлайн та онлайн режими [3].

За оцінками вчителів, близько 20% учнів не мають постійного доступу до освітнього проце-

су в умовах воєнного стану, серед регіонів найбільша кількість таких учнів – на півдні України (30%). З урахуванням типу населеного пункту, більше учнів мають доступ до навчання у містах, ніж у селах. Особливо ці відмінності проявляються серед учнів із числа соціально-вразливих категорій: у містах 75% вчителів вважають, що всі учні з малозабезпечених сімей мають доступ до освіти, у селах – 62%, із багатодітних сімей – 80% та 69% відповідно, з числа ВПО – 86% та 73% відповідно [3].

Педагогічні працівники і батьки учнів основними причинами, що перешкоджають освітньому процесу, називають повітряні тривоги, відключення електроенергії, відсутній або слабкий інтернет. Водночас з-поміж причин, чому дитина не вчилася, більшість батьків учнів початкової школи (56%) називають хворобу. На невміння самостійно підключитися до онлайн-уроків вказали 5% батьків початківців. Батьки учнів базової та старшої школи зазначили, що їхні діти не вчилися через перевантаження (5%), нестабільний емоційний стан (3%), брак мотивації (4%) [3].

Компенсація втрати у навчальному часі (пропущені навчальні заняття) найчастіше відбувається через надання учням навчальних матеріалів (презентація, відео, аналогічні навчальні заняття онлайн) та завдань для самостійного опрацювання. Іноді вчителі проводять групові та індивідуальні консультації, додаткові навчальні заняття. Водночас складно оцінити, як часто реалізовувалися зазначені заходи, оскільки більшість вчителів скаржаться на брак умов та можливостей: відсутність електрики та інтернету, брак вільного часу в педагогів, різні часові пояси в учнів та вчителів, небажання в учнів та їхніх батьків приділяти додатковий час на навчання [3].

В умовах дистанційного синхронного навчання не більше третини вчителів застосовують види навчальної діяльності, що передбачають активну участь в освітньому процесі: взаємодію учнів між собою, групову роботу, роботу в парах, практичні та лабораторні роботи. Водночас в умовах дистанційного синхронного та асинхронного навчання переважна більшість вчителів пропонують учням переглянути презентації, відео, виконати вправи, самостійно опрацювати навчальні матеріали, попри те, що 39% вчителів вважають викликом для освітнього процесу в умовах війни те, що учні не вміють самостійно вчитися [3].

Національні результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 також вказали на тенденцію зниження середнього рівня успішності учнів з математичної, читачкої та природничої компетентностей в Україні [4].

Експерти в галузі освіти наголошують на негативних наслідках освітніх втрат та освітніх розривів, а саме:

- освітні втрати можуть спричинити значний негативний вплив як на розвиток особистості (зокрема через втрату можливостей для розкриття її потенціалу), так і на добробут цілих суспільств у майбутньому;

- освітні втрати поглиблюють нерівність в освіті через збільшення вже наявних навчальних розривів (наприклад, між успішністю учнів із родин з низьким і високим рівнем доходу, із сільських і міських шкіл тощо);

- освітні втрати можуть призвести до серйозних економічних наслідків у майбутньому, зокрема до зниження валового внутрішнього продукту;

- освітні втрати в країнах із низькими доходами потенційно мають більший масштаб порівняно із багатшими країнами [4].

Освітні втрати й освітні розриви мають кумулятивний ефект, тобто тенденцію до накопичення й поглиблення, у разі відсутності вчасних і ефективних заходів із їх виявлення та подолання (надолуження прогалів) [4].

Надолуження освітніх втрат в умовах війни повинно ґрунтуватися на глибокому розумінні психології особистості. Фахівці психологічної служби мають акцентувати увагу на Я - концепції та самооцінюванні, тобто стратегії роботи з учнями, яка сприяє розвитку позитивної самооцінки та надолуженню освітніх втрат. Створення комфортних умов для повернення учнів до повноцінного освітнього процесу, усунення подальших негативних впливів. Індивідуальна психологічна підтримка здобувачів освіти, підвищення їх мотивації до навчання, подолання стресу та тривожності, які виникають в умовах воєнного стану. Психолого-емоційна підтримка всіх учасників освітнього процесу. Освітні втрати носять комплексний зміст. Крім навчальних втрат, найбільш яскраво вираженими є виховні, фізичні, психологічні та соціокультурні [4].

Наслідком освітніх втрат можуть бути незворотні негативні процеси: як на рівні окремої особистості, так і соціуму в цілому.

Навчальні втрати (прогалини в знаннях здобувачів освіти, незасвоєння ними матеріалу на рівні державних стандартів на певному рівні освіти) зумовляють ще більші втрати на наступних етапах навчання. Масовий характер навчальних втрат у підсумку негативно вплине на загальний рівень освіченості громадян країни, їх здатність до комунікації, соціалізації, подальшого професійного становлення. В подальшому це позначиться на добробуті цілого суспільства: призведе до серйозних економічних та соціальних наслідків у майбутньому [4]. Саме тому, потрібно підходити до цього питання комплексно, відповідно розробляти програму мають усі педагогічні працівники закладу освіти, кожен свою частину.

Таким чином, до плану роботи фахівця психологічної служби має обов'язково входити пита-

ня подолання наслідків травматичних інцидентів, налагодження контакту, довіри та комунікації між усіма учасниками реалізації програм із надолуження освітніх прогалів, рекомендації фахівців психологічної служби педагогам щодо роботи зі здобувачами освіти.

Фахівці психологічної служби системи освіти України мають у плані заходів чітко розподілити ролі та обов'язки, узгоджені заздалегідь між фахівцями психологічної служби та педагогами закладу освіти.

Надання психосоціальної допомоги обирається за результатами психологічної діагностики: надається особі, яка її потребує, невідкладно після пережитої нею травмуючої події (подій), кризових ситуацій або катастроф; особі, яка потребує допомоги і перебуває у кризовому стані (що включає суїцидальні думки, наміри або поведінку, інші стани, які загрожують життю, здоров'ю, добробуту особи та/або її оточенню), про що свідчать емоційні, когнітивні або поведінкові прояви; звертаємо увагу фахівців психологічної служби, що особам, які потребують попередження розвитку психічних та поведінкових розладів, інших проблем психічного здоров'я та стабілізації психічного здоров'я під час надання спеціалізованої медичної допомоги, санаторно-курортного лікування, реабілітаційної допомоги, а також під час надання паліативної допомоги особі або групі осіб, надається медичними установами [8].

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо профілактики шкідливих звичок, різних видів залежності та формування культури здорового способу життя становить 397 520 звернень, з них: 143 322 звернення батьків здобувачів освіти, 149 996 звернень педагогічних працівників, 73 427 звернень здобувачів освіти та 30 775 звернень інших зацікавлених осіб. Таким чином маємо зазначити, що фахівці психологічної служби опрацьовують велику кількість різних звернень, з кожним роком зростає кількість здобувачів освіти, для яких обов'язкове здійснення психологічного супроводу, які потребують підвищеної психологічної уваги та патронажу.

Зосереджуємо увагу на збереженні та зміцненні психічного здоров'я учасників освітнього процесу. Взаємовідносини між дітьми, дітьми і дорослими в закладі освіти мають значний вплив на формування особистості учнів і їх подальшу соціалізацію. Трапляються випадки, коли підтримка дисципліни в класі або групі здійснюється за допомогою тілесних покарань і заходів психічного впливу, що приносять гідність людини. Насильство в закладах освіти має різну природу і характер, проявляється як у формі одноразових насильницьких дій, так і у вигляді постійних знущань, принижень і систематичного цькування (булінг).

Працівники психологічної служби прийняли 48 590 запитів від учасників освітнього процесу щодо питання протидії домашньому насильству. Зокрема, з боку батьків надійшло 15 177, з боку педагогічних працівників – 12 869, з боку дітей – 16 325 та з боку інших зацікавлених осіб – 4 219 звернень.

Також, працівники психологічної служби прийняли 86 548 запитів від учасників освітнього процесу щодо питання протидії булінгу (цькування) у закладах освіти. Зокрема, з боку батьків надійшло 27 772 звернення, з боку педагогічних працівників – 23 108, з боку дітей – 30 178 та з боку інших зацікавлених осіб – 5 490 звернень.

З питання щодо протидії мобінгу педагогічних працівників до психологів та соціальних педагогів надійшло 5 410 звернень.

Таким чином маємо зазначити, що фахівці психологічної служби, усвідомлюючи свою важливу роль у важкий період для країни, намагаються впроваджувати інновації у своїй діяльності, організовуючи такий психолого-педагогічний супровід освітнього процесу, за якого всі його суб'єкти зможуть розкрити свій освітній потенціал. У контексті радикального оновлення системи освіти психологічна служба сучасного закладу освіти як ніколи покликана сприяти покращенню умов для розвитку кожного суб'єкта освітнього процесу, здійснювати психологічну підтримку й надавати допомогу всім учасникам освітнього процесу.

Отже, можемо зазначити, що підвищення ефективності роботи закладу освіти тісно пов'язане з психологічним фактором освітнього процесу. Розвиток особистості має бути не тільки декларованою метою закладів освіти, а стати реальним критерієм ефективності їх роботи. Сьогодні фахівцями психологічної служби здійснюється значна кількість видів роботи. Застосування їх у педагогічній практиці не є автоматичним і вимагає певної психологічної компетентності. Оскільки форми та методи мають різні можливості формування когнітивного, афективного, поведінкового компонентів поведінки особистості, то одноразове їх застосування не забезпечить позитивних результатів. Усі види роботи будуть ефективними лише за умови систематичного, комплексного впровадження різних форм, методів, засобів у поєднанні з діяльністю, спрямованою на створення умов для повноцінної життєдіяльності та самореалізації учасників освітнього процесу.

ДИСКУСІЯ ТА ВИСНОВКИ

В умовах реформування системи освіти в Україні нами було впроваджено у діяльність практичних психологів та соціальних педагогів ЄЕСЗ.

Робота у ЄЕСЗ є передумовою виникнення нових вимог до професійної діяльності фахів-

ця психологічної служби. Сучасний практичний психолог та соціальний педагог повинен знати тенденції інформатизації освіти (зокрема початкової) та уміти користуватися новими інформаційними освітніми технологіями, застосовувати можливості ІКТ у професійній діяльності, що є однією із головних умов використання ЄЕСЗ у процесі своєї діяльності.

Також було з'ясовано, що фахівці психологічної служби прийняли понад 5 000 000 звернень, що свідчить про довіру та затребуваність зазначеної категорії фахівців щодо психолого-емоційної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Аналіз отриманих статистично-аналітичних даних дозволив встановити, що після проходження навчання щодо створення єдиної статистичної звітності усі фахівці психологічної служби на другий рік заповнення ЄЕСЗ на високому та середньому рівні працюють у ЄЕСЗ, вони оцінили призначення та переваги роботи у ЄЕСЗ. Як наслідок, у них певним чином мінімізувалися витрати робочого часу на заповнення документації та планування, що дозволило фахівцям спрямовувати свій робочий час на затребуваніші форми і види роботи. Відповідно управлінська діяльність теж буде більш ефективною і продуктивною.

За результатами отриманих даних можемо констатувати, що фахівці психологічної служби мають багато напрямів роботи, але особливу увагу потрібно зосередити на наступних питаннях: здійсненні психологічної підтримки здобувачів освіти з числа внутрішньо переміщених осіб та тих, хто виїхав за кордон; посиленні профілактичних заходів у закладах освіти щодо неприпустимості вживання алкоголю та психоактивних, наркотичних речовин підлітками; посиленні профілактичної роботи з подолання правопорушень, злочинності, ігromанії серед неповнолітніх; забезпеченні захисту прав і свобод дітей, сприянню створенню безпечного середовища (запобігання насильству в закладі освіти, домашньому насильству, торгівлі людьми тощо); проведенню просвітницько-профілактичних заходів щодо підвищення рівня знань учасників освітнього процесу з питань статевого виховання, ВІЛ/СНІДУ, запобігання суїцидальним проявам і нахилам серед дітей тощо; наданню фахової допомоги педагогам у оволодінні практичними навичками щодо надання здобувачам освіти допомоги в умовах війни; відновленню емоційної стабільності в стресовій ситуації, розвитку психологічної стійкості учасників освітнього процесу, надолуженню освітніх втрат; постійному підвищенню професійної компетентності фахівців психологічної служби у напрямі оволодіння сучасними технологіями психологічної допомоги; врахуванню у плані роботи закладу освіти години психолога в частині позакласної роботи

(не менше ніж 1 раз на місяць для кожної групи/класу); проведенню соціально-педагогічної, психологічної та просвітницької діяльності, інформуванню усіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя та психічного здоров'я; проведенню роботи з ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу; інформуванню здобувачів освіти про вплив та наслідки вживання наркотичних, психоактивних речовин, алкоголю та тютюнопаління; повідомленню про загрози, які може чинити інтернет (шахрайство, спам, кібербулінг тощо); ознайомленню з алгоритмом

дій у разі увімкнення сигналу повітряної тривоги; популяризації ненасильницької моделі поведінки; формуванню моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави; ознайомленню педагогів та батьків здобувачів освіти з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в пошуку шляхів удосконалення та підвищення ефективності роботи працівників психологічної служби шляхом уведення у діяльність фахівців психологічної служби інноваційних змін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bocheliuk, V. Y., & Zarytska, V. V. (2007). *Psykhologhiia: vstup do spetsialnosti: Navch. Posibnyk [Psychology: admission to the specialty: education. Manual]*. Kyiv: Tsentru uchbovoi literatury [in Ukrainian].
2. Chudakova, V. P., Sharipov, Sh. S., Chuprov, L. F. & Baratov, Sh. R. (2022). *Psykhologichne zabezpechennia osvithnoho protsesu: psykhologichna sluzhba v shkoli – stvorennia, suchasnyi stan i perspektvy [Psychological support of the educational process: psychological service at school - creation, current state and prospects]*. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti - Education and development of a gifted personality*, 2 (73), 39-46. DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-2\(73\)-39-46](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-2(73)-39-46) [in Ukrainian].
3. Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. *Rezultaty doslidzhennya yakosti orhanizatsiyi osvithnoho protsesu v umovakh viyny u 2023/2024 navchalnomu rotsi [State Education Quality Service of Ukraine. The results of the study of the quality of the organization of the educational process in the conditions of war in the 2023/2024 academic year]*. Retrived from <https://sqe.gov.ua/osvita-war-2023/> [in Ukrainian].
4. *Natsionalni rezultaty mizhnarodnoho doslidzhennya yakosti osvity PISA-2022 [National results of the international study of the quality of education PISA-2022]*. Retrived from <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022> [in Ukrainian].
5. Panok, V. H. & Lunchenko, N. V. (2018). *Stanovlennia psykhologichnoi sluzhby systemy osvity v konteksti suspilnykh transformatsii v Ukraini [Formation of the psychological service of the education system in the context of social transformations in Ukraine]*. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykhologhiia - National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda. Psychology*, 58, 8-24. Retrived from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2018_58_3 [in Ukrainian].
6. Panok, V. H. (2017). *Prykladna psykhologhiya. Teoretychni problemy: monohrafiya [Applied psychology. Theoretical problems: monograph]*. Kyiv: Nika-Tsentr. Retrived from <https://lib.iitta.gov.ua/707672/1/panok2017.pdf> [in Ukrainian].
7. Panok, V. H. (Ed.). (2016). *Psykhologichna sluzhba: Pidruch [Psychological service]*. Kyiv: Nika-Tsentr. [in Ukrainian].
8. *Polozhennya pro psykhologichnu sluzhbu u systemi osvity Ukrainy, zatverdzhene nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 22.05.2018 № 509 [Regulations on psychological service in the education system of Ukraine, approved by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 22, 2018 No. 509]*. Retrived from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18> [in Ukrainian].
9. Yatsenko, S. & Bondar, V. I. (2016). *Hlybynnne piznannya samodepryvatnyi psykhiky maybutn'oho psykhologa: monohrafiya [In-depth knowledge of self-deprivation of the future psychologist's psyche: monograph]*. Kyiv: NPU imeni M. Drahomanov. [in Ukrainian].
10. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Law of Ukraine «On Education» dated September 5, 2017. No. 2145-VIII]*. Retrived from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].